

IZJAVA O EKUMENIZMU

ZAJEDNIŠTVO U ISTINI

Izjava Protestantske reformirane kršćanske crkve u Republici Hrvatskoj o ekumenizmu

Uvod

Kako nerijetko među kršćanskim crkvama postoje razilaženja, ali i nejasnoće oko ciljeva i naravi ekumenskog zalaganja i djelovanja, Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu PRKC) ovom Izjavom jasno izražava svoj stav po pitanju kršćanskog jedinstva i zajedništva.

1. Identitet i povijesni episkopat

Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj izravna je baštinica reformacije 16-og stoljeća na prostoru današnje Republike Hrvatske. Najstarija župa PRKC nalazi se u slavonskom mjestu Tordinci gdje je 17. svibnja 1551. godine održana prva protestantska sinoda na ovim prostorima. To je ujedno i prvi spomen ove jedine etnički hrvatske protestantske župe koja kontinuirano djeluje od toga vremena do danas.

Povijesno, PRKC je do 2011. godine prihvaćala sinodalno-prezbiterijalni model crkvenog upravljanja. Naime, reformirane crkve na ovim prostorima kroz povijest su poznavale službu biskupa ili superintendenta, ali ne na način kako je to u episkopalnim crkvama.

Od 2011. godine PRKC u punom je hijerarhijskom zajedništvu s Reformiranom episkopalnom crkvom u SAD-u (*Reformed Episcopal Church* – REC), koja je dio Anglikanske crkve Sjeverne Amerike (*Anglican Church in North America* – ACNA). Budući da je pod jurisdikcijom Reformirane episkopalne crkve, ujedno je i dio GAFCON-a (*Global Anglican Future Conference*), konzervativnog anglikanskog tijela koje čine konzervativne provincije anglikanskog zajedništva. GAFCON se zalaže za očuvanje izvorne reformacijske doktrine unutar anglikanizma te odbacuje liberalnu teologiju i praksu koja je zahvatila određeni broj kako anglikanskih tako i drugih tradicionalnih protestantskih crkvi.

PRKC prihvaća nauk o važnosti povijesnog episkopata, odnosno apostolske sukcesije (lat. *apostolica successio*) za jedinstvo vidljive Crkve. Apostolska sukcesija ili nasljeđe jest nauk po kojem su biskupi izravni nasljednici apostola. Apostolska sukcesija održava se zaređenjem (rukopolaganjem) biskupa koji pak zaređuju (rukopolažu) đakone i prezbitere. Sadašnji biskup PRKC zaređen je 3. svibnja 2013. godine u Tordincima od strane tri anglikanska biskupa, nositelja povijesnog apostolskog nasljedstva. Po biskupu glavnom zareditelju, kao i suzarediteljima, na biskupa PRKC prenesena je, pored ostalih linija apostolskog nasljedstva (anglikanska, starokatolička, sirijsko-pravoslavna, švedska luteranska) izravna linija splitskog rimokatoličkog nadbiskupa, Marca Antonia de Dominisa (1560. – 1624.). Povezanost s drugim crkvama po povijesno primljenom episkopatu također govori u prilog ekumenskog karaktera PRKC.

U tome smislu, PRKC jedina je protestantska crkva u Hrvatskoj koja po službi biskupa ima povijesni episkopat. Druge protestantske crkve u Hrvatskoj koje svoje predsjedavajuće služitelje nazivaju biskupima izabiru ih između svećenstva/pastora na određeni mandat bez da ih se posvećuje na način kako je to propisano u Crkvama koje su očuvale apostolsko nasljedstvo.

PRKC prihvaća tri rana Vjervanja (lat. *Creda*): Apostolsko, Nicejsko-carigradsko i Atanazijevo, kao i prvih šest Općih koncila Crkve: 1. Nicejski I. (325.), 2. Carigradski I. (381.) 3. Efeški (431.), 4. Kalcedonski (451.), 5. Carigradski II. (553.), 6. Carigradski III. (680.–681.)

PRKC povijesno je protestantska crkva jer je dio ranog protestantizma na ovim prostorima. PRKC teološki je reformirana crkva jer baštini reformiranu tradiciju u Hrvatskoj i prihvaća reformirani nauk kako je definiran u ranim reformiranim konfesijama, posebice u Heidelberškom katekizmu (1563.) te u dokumentu Trideset i devet članaka vjere (1571.). U smislu crkvenog upravljanja PRKC je episkopalna crkva te je u euharistijskom zajedništvu s onim episkopalno uređenim crkvama (anglikanskim) koje su dio spomenutog GAFCON-a. Isto tako, PRKC ostvaruje euharistijsko zajedništvo s onim episkopalno uređenim crkvama koje se kao takve međusobno prepoznaju i priznaju s ACNA-om i REC-om.

2. Jedna sveta, katolička (sveopća) Crkva

PRKC smatra sebe dijelom jedne svete katoličke i apostolske Crkve. Termin „katolička Crkva“ za PRKC se odnosi na sveopću Crkvu koja nije povezana organizacijskim i administrativnim jedinstvom, već jedinstvom zajedničke vjere. Ovoj, sveopćoj Crkvi koja se u reformiranoj eklezijologiji naziva i „nevidljiva Crkva“ pripadaju svi oni koji su od Krista pozvani, nanovorođeni i koji žive posvećenim životom. Da bi netko doista pripadao ovoj sveopćoj Crkvi, nužno je da bude ugrađen u „vidljivu Crkvu“ dakle jednu od kršćanskih partikularnih crkvi odnosno denominaciji. *“Katolička ili sveopća Crkva, koja je nevidljiva, sastoji se od izabranika koji su bili, jesu i koji će biti okupljeni u jedno, pod Kristom koji je glava; ona je zaručnica, i tijelo, i punina Onoga koji je ispunjava sve u svemu. Vidljiva crkva koja je također katolička ili sveopća u skladu s evanđeljem (ne sastoji se samo od jednog naroda, kao što je to bilo pod zakonom), sastoji se od svih onih koji diljem svijeta ispovijedaju istinsku vjeru; i od njihove djece; Crkva je Kristovo kraljevstvo, kuća i obitelj Božja, izvan koje nema uobičajene mogućnosti spasenja.”* (Westminstersko vjeroispovijedanje 25,1-2).

Poglavar takve, katoličke Crkve je Gospodin Isus Krist. *“Vjerujem da postoji jedna sveta skupina i zajednica na zemlji, u kojoj su mnogi sveti ljudi pod jednim poglavarom, Kristom, a sazvani su po Duhu Svetome, u jednoj vjeri, naumu i umu, s mnogim darovima...”* (Martin Luther: Veliki katekizam, tumačenje trećeg članka Apostolskog vjervanja)

Sveopćoj, odnosno „nevidljivoj Crkvi“ pripadaju svi izabranici koji su dio vidljivih crkvi odnosno denominacija koje su sačuvale apostolski nauk po pitanju osnovnih istina kršćanske vjere definiranih u ranim kršćanskim Vjervanjima (lat. *Creda*) kao što su Apostolsko, Nicejsko-carigradsko i Atanazijevo vjervanje. *„Vjerujem da Božji Sin, od početka do kraja svijeta, iz čitavoga ljudskog roda, svojim Duhom Svetim i Riječi u zajedništvu prave vjere skuplja sebi zajednicu izabranih za vječni život, te ih štiti i čuva te vjerujem da sam živi član iste, i uvijek ću to i ostati.“* (Heidelberški katekizam 54)

3. Priznanje krštenja, apostolskog nasljedstva i otvorenost Stola Gospodnjeg

Ispovijedajući da vjeruje „u jedno krštenje za oprostjenje grijeha“ PRKC priznaje krštenje, kao znak kršćanske inicijacije obavljeno unutar svake kršćanske crkve koja krsti propisanom materijom (vodom) i od Krista određenom formulom (trinitarnom). Za valjanost krštenja nužno je da onaj tko krsti (redovito služitelj crkve, a u nuždi i svaki vjernik), to čini u nakani da izvrši ono što je Krist zapovjedio činiti kod krštenja.

PRKC žali što se među onima koji zagovaraju kršćansko jedinstvo i zajedništvo događa negiranje krštenja u drugim kršćanskim crkvama. Takva je praksa u tzv. crkvama reformacijske baštine koje po pitanju krštenja baštine anabaptističku tradiciju koja ne priznaje krštenje djece. Sukladno takvom shvaćanju krštenja, unutar tih crkvi često se iznova krštavaju već kršteni.

No, događa se i da pojedini služitelji crkvi koje deklarativno priznaju krštenje drugim kršćanskim crkvama ipak ponovno krste one koje iz drugih crkvi primaju u svoju. Takva praksa suprotna je ranim crkvenim kanonima te aktualnim crkvenim zakonicima tradicionalnih crkvi.

Isto tako, euharistija je u PRKC otvorena za sve krštene bez obzira na to kojoj kršćanskoj denominaciji pripadali ako nemaju zapreku unutar vlastite crkve pristupiti euharistiji bilo u svojoj bilo u drugim kršćanskim crkvama. PRKC vjeruje u stvarnu Kristovu prisutnost u euharistiji. Ta je prisutnost duhovne naravi i treba je razumijeti kao otajstvo.

S obzirom na to da PRKC prihvaća doktrinu o apostolskom nasljedstvu, u tome smislu smatra kako je neophodno da Crkva ima valjano zaređene biskupe, svećenike i đakone. Zaređenja u crkvama koje imaju povijesni episkopat priznaju se u PRKC. No, PRKC uvažava rukopoložene službenike drugih kršćanskih crkava i poštuje ih kao služitelje Riječi i sakramenata u kontekstu njihove vlastite „vidljive crkve“ ukoliko su na valjan način, unutar njihovog crkvenog ustrojstva pozvani i rukopoloženi. U tome smislu, iako s takvim službenicima ne može služiti zajedničku euharistiju (koncelebrirati), može, ukoliko se postigne međusobna suglasnost po tome pitanju, dijeliti službu Riječi (propovijedanja).

PRKC će kroz dijalog raditi na konkretnim rješenjima u postizanju euharistijskog zajedništva s tradicionalnim protestantskim crkvama. I pored navedenih poteškoća kanonske i doktrinarne naravi, služitelji i vjernici drugih kršćanskih crkvi su pozvani k Stolu Gospodnjem u PRKC te se ohrabruju vjernici PRKC da pristupaju Stolu Gospodnjem u drugim kršćanskim crkvama, ukoliko im to iste omogućuju.

PRKC će s onim crkvama s kojima uspostavi određeni vid konkretnije suradnje u međusobnom dijalogu pronalaziti načine i za eventualno zajedničko slavljenje euharistije na način da se sačuva kanonski i doktrinarni poredak svake crkve.

4. Ekumenski dijalog

Budući da je PRKC pod jurisdikcijom Reformirane episkopalne crkve SAD koja je dio Anglikanske crkve Sjeverne Amerike, uključena je u djelatno ekumenski dijalog s različitim kršćanskim crkvama.

U Republici Hrvatskoj i izvan nje, PRKC ostvaruje djelatno kršćansko zajedništvo s nekoliko srodnih crkvi.

U postizanju cilja ekumenskih zalaganja PRKC smatra nužnim da kršćanske crkve, otvorene za zajedništvo, vode međusobni dijalog. U tome smislu zalagati će se za uspostavu mješovitih Komisija između PRKC i drugih kršćanskih crkvi. Upravo je nedostatak dijaloga uzrok nedovoljnog međusobnog poznavanja, predrasuda pa i isključivosti.

PRKC smatra da postoji nekoliko razina kada je u pitanju ekumensko zajedništvo:

- Crkve s kojima može imati puno euharistijsko zajedništvo (lat. *intercommunio*), dakle može postići određeni stupanj jedinstva
- Crkve s kojima može surađivati u promicanju kršćanskih vrijednosti i dijeliti s njima zajedništvo Riječi Gospodnje, dakle može imati određeni stupanj zajedništva
- Crkve s kojima može ostvarivati dijalog, prijateljske odnose i zajedništvo na onim područjima u kojima mogu postići suglasnost. No, zbog razilaženja po određenim pitanjima, bilo doktrinarne, bilo etičko-moralne naravi, PRKC ne može imati s njima zajedništvo Stola i Riječi Gospodnje, ali ni u tome slučaju PRKC neće odustati od dijaloga i suradnje, na područjima u kojima se, kako je navedeno, Crkve mogu usuglasiti.

5. Rimokatolička tradicija Molitvene osmine za jedinstvo kršćana

PRKC pozdravlja zajednička okupljanja kršćana na molitvu za kršćansko jedinstvo u tzv. Molitvenoj osmini za jedinstvo kršćana koja se održava u vremenu od 18 do 25. siječnja. Tamo gdje je od domaćina pozvana i sama se odaziva na molitvu u navedenom tjednu, a dugi niz godina unutar istoga organizira Molitvu kršćanskog zajedništva.

Razmatrajući rimokatoličke dokumente poput [Dekreta o ekumenizmu "Unitatis redintegratio"](#) (1964.) i *Dominus Iesus* (2000.) koji govore o jedinstvu i ekumenizmu, evidentno je da Rimokatolička crkva, iako se molitveno i u dijalogu otvorila i prema drugim kršćanskim crkvama i dalje ima iste poglede spram njih. Dokument *Dominus Iesus* o pravoj Crkvi govori na sljedeći način: „Postoji dakle jedna jedina Kristova Crkva, koja se nalazi u Katoličkoj crkvi, kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi u zajedništvu s njim. [...] S druge strane, crkvene zajednice koje nisu očuvale valjani episkopat te izvornu i cjelovitu bit euharistijskog otajstva, nisu crkve u pravome smislu.” Rimokatolička crkva smatra one crkve kojima priznaje povijesni episkopat (apostolsko nasljedstvo) da su prave crkve, ali im nedostaje punina crkvenosti jer nisu u jedinstvu s papom. One crkve kojima Rimokatolička crkva ne priznaje povijesni episkopat, smatra zajednicama, a ne crkvama (to se odnosi na sve protestantske crkve). Zato se ciljano protestantske crkve od strane Rimokatoličke crkve nazivaju zajednice. Cilj ekumenskog dijaloga i molitava za Rimokatoličku crkvu jest jedinstvo Crkve koje je nedvojbeno povezano s autoritetom rimskog biskupa (pape) nad cijelom Crkvom.

Govoreći o Molitvenoj osmini za jedinstvo kršćana koja se obilježava od 18. do 25. siječnja, naglašavamo da je riječ o rimokatoličkoj tradiciji koja je u početku ovu osminu održavala samo unutar svojih župa s molitvenom nakanom povratka drugih kršćanskih crkvi u okrilje Rimokatoličke crkve, u smislu kako ona razumije pojam Katoličke Crkve. U tome smislu su i datumi osmine ciljano odabrani: „Te je datume još 1908. godine predložio o. Paul Wattson kako bi obuhvatio razdoblje između blagdana Katedre svetoga Petra (nakon liturgijske reforme u Katoličkoj crkvi slavi se 22. veljače) i blagdana Obraćanja svetoga Pavla. Ta dva datuma stoga imaju i svoja simbolična značenja. Prvi datum naznačuje cilj molitve: svo kršćanstvo u zajedništvu s apostolskim prvakom sv. Petrom, a drugi datum ukazuje na način ili metodu kojom je jedino moguće postići taj cilj; temeljito obraćenje Kristu, svakog kršćanina u svim kršćanskim zajednicama, obraćenjem kakvo je npr. bilo ono sv. Pavla kod Damaska.“ (Materijal za Molitvu za jedinstvo kršćana, 2022. „Vidjesmo gdje izlazi zvijezda njegova pa mu se dođosmo pokloniti“, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2022., str. 9 i 10.). Dakle, nedvojbeno je da Rimokatolička crkva smatra kako je cilj Molitvene osmine za jedinstvo kršćana jedna Crkva pod vodstvom rimskog biskupa (pape).

PRKC odbacuje ovakvo shvaćanje ciljeva ekumenskog dijaloga i molitve jer Rimokatoličku crkvu smatra samo dijelom jedne svete, sveopće (katoličke) Crkve, a vlast rimskog biskupa, u povijesnom i kanonskom smislu samo nad rimskom biskupijom te u činjeničnom smislu samo nad dijelom Crkve koja njegovu vlast priznaje.

6. Zalaganje za izvorni ekumenizam

Ekumenski pokret nastao je unutar protestantizma kada je 1846. osnovana Evandeoska alijansa u Engleskoj. Prva međunarodna ekumenska konferencija održana je 1910. godine u Edinburgu također od strane protestantskih crkvi. Ova se konferencija uzima kao trenutak rođenja ekumenskog pokreta. Cilj ovakvog ekumenskog pokreta bio je vidljivo zajedništvo među kršćanima i naviještanja zajedničke poruke Isusa Krista. Takvo shvaćanje zadržano je i nadalje kod protestantskih crkvi, a čini se i kod pravoslavnih crkvi. Sudjelovanjem u ekumenskom dijalogu i ekumenskim molitvama pravoslavne crkve na isti način doživljavaju ciljeve ekumenizma kao i protestantske crkve: suradnja i zajedništvo na područjima u kojima mogu zajednički posvjedočiti vjeru u zajedničkog Krista, prevladavanje predrasuda i približavanje jednih drugima.

Rimokatolička crkva aktivno se uključuje u ekumenski pokret nakon Drugog vatikanskog koncila (1962. – 1965.) ne mijenjajući svoje eklezijalne stavove, kako je to naglašeno u prethodnom poglavlju.

PRKC smatra da je nemoguće postići vidljivo jedinstvo svih postojećih kršćanskih crkvi u administrativnom i hijerarhijskom smislu. Umjesto toga, a u duhu izvornog ekumenizma, PRKC se zalaže za duhovno zajedništvo kršćanskih partikularnih (vidljivih) crkvi odnosno za zajedništvo kršćana, što je moguće ostvariti.

Dakako, tamo gdje postoje mogućnosti ujedinjenja više srodnih crkvi u jednu denominaciju temeljem vlastitih odluka, PRKC podržava takva nastojanja. Mnogi su takvi primjeri poput Protestantske crkve u Njemačkoj (ujedinjenje evangelika i reformiranih), Crkve Indije (ujedinjenje anglikanaca, evangelika, reformiranih, metodista i drugih) i sl. Anglikanska crkva Sjeverne Amerike, pod čijom je jurisdikcijom PRKC posredno po Reformiranoj episkopalnoj crkvi, također je nastala je kao ujedinjena Crkva više anglikanskih evangelikalnih denominacija.

Krajnji je cilj ekumenskih nastojanja PRKC postići puno euharistijsko zajedništvo, prije svega s tradicionalnim protestantskim crkvama. U tome cilju, čuvajući vlastiti kanonski poredak, radit će na otklanjanju svih prepreka koje su prisutne na tome putu. No, kako je već navedeno, značajan korak k tome cilju je otvorenost Stola Gospodnjega u PRKC te omogućavanje služiteljima i vjernicima PRKC pričest u drugim kršćanskim crkvama gdje za to ne postoje prepreke.

U smislu povratka na izvorni ekumenizam PRKC se zalaže za obnovu izvornog molitvenog tjedna za jedinstvo kršćana koji se od 1926. godine održavao u tjednu prije blagdana Duhova. Time se željelo naglasiti kako je pravo jedinstvo i zajedništvo kršćana moguće samo djelovanjem Duha Svetoga.

Zaključak

PRKC s rimokatoličkom, pravoslavnom, starokatoličkom kao i pojedinim evangeličkim i drugim crkvama koje su očuvale povijesni episkopat (apostolsko nasljedstvo odnosno apostolsku sukcesiju) dijeli zajedničku vjeru prve Crkve definiranu u obrascima ranih vjeroispovijedanja: Apostolskog, Nicejsko–carigradskog i Atanazijevog vjerovanja te odlukama prvih šest Općih koncila Crkve. U isto vrijeme PRKC odbacuje sve one doktrine unutar navedenih crkvi koje nemaju jasan temelj u objavljenoj Božjoj riječi te u učenju rane Crkve. No bez obzira na razlike između PRKC i navedenih crkvi po određenim pitanjima vjere i prakse još uvijek ima dovoljno prostora za međusobni dijalog i suradnju.

S tradicionalnim protestantskim crkvama reformacije u Hrvatskoj (evangelicima, reformiranima/reformatima i evangeličkim metodistima), pored zajedničkih ranih vjeroispovijedanja, dijeli reformacijsku teologiju, odnosno glavna načela reformacije koja su definirana u pet Sola (*Sola Scriptura* – Samo Pismo, *Sola Gratia* – Samo milost, *Sola Fide* – Samo vjera, *Solus Christus* – Samo Krist, *Soli Deo Gloria* – Samo Bogu Slava) kao i u protestantskim konfesijama.

S crkvama reformacijske baštine (baptistima, pentekostalcima i sl.), pored ranih vjeroispovijedanja i osnovnih reformacijskih učenja, PRKC dijeli ljubav prema Božjoj riječi te misijsku i evangelizacijsku revnost.

Imajući sve navedeno u vidu, PRKC će se i nadalje zalagati za zajedništvo kršćanskih crkvi i jedinstvo vjernika na načelima izvornog ekumenskog pokreta čuvajući vlastiti identitet i vjerovanje. Tamo gdje je jedinstvo i zajedništvo moguće, radit će na razvijanju istog. Tamo gdje je potreban dijalog, zalagat će se da se takav dijalog vodi. Tamo gdje ne postoji otvorenost ni za jednim ni za drugim, PRKC će i nadalje biti Crkva otvorenih vrata i bratske ljubavi prema svima.

U Osijeku 4. veljače 2022. godine

✠ dr. sc. Jasmin Milić

Biskup Protestantske reformirane kršćanske crkve u RH

Izjava prihvaćena odlukom Sinodalnog vijeća PRKC broj SV-1/2022, od 4. veljače 2022.